

Motion till riksdagen 2012/13: MJ283

av **Jan Lindholm (MP)**

Allemansrätten ej tänkt för kommersiell verksamhet

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av förtydliganden i lagstiftningsform av syftet med den s.k. allemansrätten.

Bakgrund

Sedan förmodligen mer än 20 år tillbaka i tiden har konflikter då och då kommit i dagen mellan markägare och personer/företag som under skydd av den så kallade allemansrätten bedriver kommersiell verksamhet av olika slag i naturen. Det har exempelvis handlat om researrangörer som anordnat äventyrliga resor på gummiflottor eller kanoter i fritt strömmande vatten och valt att använda stränderna som rastplatser, för aktiviteter och/eller till övernattnig. Det kan handla om tillgång till badplatser eller om exkursioner.

Under de senaste åren har den organiserade bärplockningen synliggjort en ny typ av konflikter mellan företagande, markägande och möjligheten till rekreation. Markägarens jakt- och fiskerätt kan påverkas när något som närmast kan beskrivas som renodlad industri- eller näringsverksamhet bedrivs på markerna i form av bärplockning. Rena säkerhetsfrågor har även lyfts när det gäller jakt.

Allemansrätten

För att inget missförstånd skall uppstå så vill jag inleda med att påpeka att jag är en varm anhängare av allemansrätten som grundprincip och att mitt syfte med denna motion är att stärka rätten, inte att försvaga den. Jag anser dock att

Fel! Okänt namn på

utan förtydliganden av det vi kallar allemansrätten så riskerar den att på sikt utarmas.

Den generella rätten att vistas i mark och vatten är inte så unik som vi i Sverige gärna vill tro. Många länder har liknande rättigheter och i några fall klarare stadfästa än i vårt land. Adolf Åström skriver i "Om Svensk vattenrätt" från 1899 om en ursprunglig "allmänningrätt" ("alltsedan hedenhös") som en form av förfoganderätt.

Innan det fanns vägar med hotell och restauranger så var det naturligtvis inte så enkelt att resa utan att nyttiggöra sig de resurser som fanns utmed vägen. Lika självklart var det att under svåra tider, exempelvis missväxtår, efter förmåga nyttja de resurser naturen bjöd och som annars gick till spillo, för att överleva. Även för den markägare som såg värden försvinna utan någon ersättning så fanns det förmodligen fördelar med att arbetskraften överlevde en lång och svår vinter.

Klas Sandel och Margareta Svenning skrev på uppdrag av Naturvårdsverket en rapport som publicerades i november 2011 om den så kallade allemansrättens historia, funktion och framtid. Enligt deras beskrivning så är det först i början av 1900-talet som allemansrätten blev en politisk fråga. Bland många av de intressanta källor de hämtat material från är texten i en SOU 1940:12 sidan 276 läsvärd. Där formuleras det faktum att den enskilde jordägarens rätt inte kan tillåtas äventyra samhällets bästa. Att hela befolkningens överlevnad går före markägarens rätt ser ut som en rimlig tolkning. Det var inte på medeltiden det formulerades utan för enbart 72 år sedan. Några få årtionden av överflöd förblindar lätt minnet.

Bärfrågan var också följdriktigt en het allemansrättslig fråga för riksdagen från 1889 fram till 1937. Krav på att begränsa rätten till bärplockning avsågs gång på gång och då främst med hänvisning till bärplockningens betydelse för fattigt folk. Att såväl kottar som lingon betingade stora värden som gick markägarens näsa förbi var kontroversiellt redan då.

I en skrift av C.G Barthelson från 1916 som Sandel och Svenning refererar kan man bland annat läsa att plockning för eget behov ibland har urartat till rovplockning. Är det kanske rovplockning vi kan se exempel på idag?

Utän att gå längre i någon form av redogörelse av Sandel och Svennings rapport till Naturvårdsverket så tycker jag mig kunna dra slutsatsen att den så kallade allemansrätten aldrig har försvarats som en rätt för någon att i kommersiellt syfte använda en markägares marker. Försvarslinjen för allemansrätten har alltid legat vid den enskilde medborgarens rätt. Från början en rätt att komplettera tillgången på föda för att överleva och i modern tid i första hand en rätt till välbehövlig rekreation.

Vad allemansrätten inte tillåter

Om det för många är oklart vad allemansrätten ger rätt till så är det förmodligen lika vanligt med okunskap om vad allemansrätten inte ger rätt till. Här

brister självklart även mina kunskaper eftersom jag inte haft tid att läsa allt jag kommit över i ämnet.

”Inom synhåll” är ett begrepp som ofta används när man beskriver markägarens rätt att freda ett område i närheten av bostaden. Ibland anges hundra meter som en tolkning men tvister förekommer även om tolkningen när en kulle eller en ladugårdsbyggnad skuggar en del av synfältet.

Rätten att övernatta gäller enbart en natt, vilket gör att tolkningsproblem uppstår när det till synes blir en organiserad övernattningsgrupp där varje grupp var för sig enbart stannar en natt på samma plats. Frågan om hur långt man måste förflytta sig på markägarens område från en övernattningsgrupp till nästa kan även det bli en konfliktfråga.

Även frågan om vad en övernattningsgrupp får vara kan bli en fråga för konflikt. Det kan både gälla en arrangör som får sina vildmarksturister att fälla mindre träd för bygget av vindskydd till den arrangör som kör ut små bensindrivna elverk, stora kyldiskar, grillar med mera för att middagen efter en strapatsrik vandring eller flottfärd skall bli så exklusiv som möjligt.

Exemplen kan radas upp på olika former av användning av annans mark där avtal med markägaren inte har gjorts i förväg men där arrangören nyttjar en resurs för egen vinning. I vilken utsträckning de nyttjade resurserna verkligen är fria att nyttja med hänvisning till just allemansrätten är det som jag uppfattar är ett problem som bör klaras ut.

En globaliserad värld ställer nya krav på tydlighet.

Globaliseringen har många fördelar men ger även problem som måste hanteras. Otydliga lagar och regler är ett gissel för den globaliserade arbetskraften. Problemen kring bärplockning har ställt detta på sin spets. Kan allemansrätten vara en global rättighet som alla kan nyttja och hur långt kan den i så fall nyttjas?

Med ökande problem att försörja en växande global befolkning är naturligtvis de bär och svampar som inte plockas en försakad näringskälla. Samtidigt har allemansrätten aldrig varit avsedd att utgöra grund för en närmast industriell exploatering. Inskränkningen i markägarens rätt har närmast haft en social funktion, en roll av sammanhållning av bygden eller landet.

Bland ortsbefolkning har på flera platser de senaste åren motståndet vuxit, även bland icke markägare, över hur allemansrätten utnyttjas. Även om solidariteten med de bärplockare som drabbas av oseriöst företagande så här långt tycks vara starkare än den gryende främlingsfientligheten så måste frågan hanteras politiskt. Otydlighet i lagstiftning riskerar alltid att bli en grund för osämja. Bristen på lagstiftning kring allemansrätten gör att rätten inte är anpassad till dagens verklighet. Irland har en tämligen modern lagstiftning på området som kanske kan vara en förebild.

Frågan om biologisk hänsyn

Eftersom motionen redan blivit för lång så avstår jag från en längre utveckling på detta område men frågan om markers förmåga att motstå förlitning måste

Fel! Okänt namn på

även den vägas in när turismen växer, oavsett om det handlar om nyttjande inom ramen för allemansrätten eller inte. Under fjällvandringar har jag observerat att markslitage tilltagit och spritt sig allt längre ut vid sidan om vandringsleder med stora negativa konsekvenser för framför allt lavar som behöver årtionden för att reparera skador. Besökare som saknar kunskap om naturens sårbarhet kan lätt försaka stor skada.

Förslag till åtgärd

De frågor som måste klargöras är dels om allemansrätten kan omfatta alla, det vill säga exempelvis turister och gästarbetare, dels i vilken utsträckning rättigheten kan ligga till grund för rent kommersiell verksamhet. Känslig fjällnatur tål inte hur stort besöksstryck som helst. Hundraårig lavpåväxt på stenig mark kan nötas bort på någon vecka av okunniga besökare som inte har den kunskap som borde vara ett krav för vistelse i många biotoper.

Regeringen bör utreda för att därefter till riksdagen återkomma med förslag på hur den så kallade allemansrätten kan förtydligas så att konflikter kan undvikas genom att näringsverksamhet inte skall kunna bedrivas helt fritt i naturen med hänvisning till den så kallade allemansrätten. Syftet bör även vara att den oexploaterade miljöns rekreativvärde skall kunna fortsätta att utgöra den källa till hälsa och välmående som stadsmänniskan så väl behöver.

Om ett fortsatt ökat och oreglerat tryck på naturmiljön når sådan omfattning att skador blir i det närmaste oreparabla så finns en risk att vi får en diskussion om avskaffande av allemansrätten, vilket vore en mycket olycklig utveckling. När människorna blir för många på jorden så måste vi på område efter område skapa lagar och regler som gör att ekosystemen överlever. Allemansrätten är ett exempel på oklarheter i detta hänseende som snarast måste lösas.

Stockholm den 2 oktober 2012

Jan Lindholm (MP)